

Die Verstehensprozesse, Grundlage des fremdsprachlichen Lernens, gewinnen ein besonderes Gewicht dank der Präsentation der fremden Welt durch Medien (Lese-, Hör-, Lese-/Hörtexte), die die unmittelbare Anwendung der Fremdsprache in Alltagskommunikation möglich machen. Dafür werden die Inhalte und Themen besonders sorgfältig bedacht, indem Aspekte der Rezeptionsforschung (z.B. das Verstehen literarischer Texte aus der fremdkulturellen Perspektive) besondere Beachtung finden. Bei der Erarbeitung sprachlicher und landeskundlicher Phänomene wird vergleichend verfahren.

Die Erörterung des Lernprozesses ist grundlegender Bestandteil des Unterrichts. Das kognitive Lernverfahren bezieht sich nicht nur auf die Analyse der Lerngegenstände und der Lernergebnisse, sondern auch auf die Lernverfahren in den Phasen der Sprachaufnahme, -verarbeitung und -anwendung im Unterricht.

Das interkulturelle Konzept hebt sich in der Entwicklung der Lehrmethoden durch die Forderung regionalspezifischer Lehrmaterialien ab.

BIBLIOGRAFIE

Neuner, G. / Hunfeld, H. (1993): *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung*. Berlin: Langenscheidt.

Trim, J. / North, B. / Coste, D. / Sheils, J. (2001): *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen*. Straßburg: Europarat.

Wienold, G. (1973): *Die Erlernbarkeit der Sprachen. Eine einführende Darstellung des Zweisprachenerwerbs*. München: Kösel.

УДК 378.147.88

Харитоновна Н. В.

**Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна**

ВИДОВИЙ ЕПІТЕТ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОЛЬОРУ У ЛАТИНСЬКИХ БОТАНІЧНИХ НАЗВАХ РОСЛИН

У статті розглядається лексика на позначення кольору у ботанічній номенклатурі. У процесі дослідження було запропоновано систематизацію латинських ботанічних найменувань лікарських рослин за інформативним компонентом; проведено аналіз лексичного матеріалу за граматичними ознаками узгодженого означення; визначено відмінності у перекладі ботанічних термінів на українську мову; розглянуто етимологію латинізованих слів у видовому епітеті бінарної назви.

Ключові слова: латинська мова, ботанічна номенклатура, видовий епітет, колір, узгоджене означення.

В статье рассматривается лексика для обозначения цвета в ботанической номенклатуре. В процессе исследования была представлена систематизация латинских ботанических наименований лекарственных растений по информативному компоненту; проанализирован лексический материал по грамматическим признакам согласованного определения; определены отличия в переводе ботанических терминов на украинский язык; рассмотрена этимология латинизированных слов в видовом эпитете бинарного названия.

Ключевые слова: латинский язык, ботаническая номенклатура, видовой эпитет, цвет, согласованное определение.

This article addresses the vocabulary for color in the botanical nomenclature. In process of researching it was proposed to systematize the Latin botanical names of

medicinal plants according to informative component; the lexical material with agreed attribute based on grammar is analyzed; differences in the translation of botanic terms into Ukrainian is determined; the etymology of latinized words in the specific epithet of the binary name is considered.

Key words: *Latin language, botanical nomenclature, specific epithet, color, agreed attribute.*

Кожна латинська ботанічна назва рослини складається з двох слів, перше з яких – назва роду, друге – видовий епітет [7, с. 22]. Утворення та вживання латинських наукових назв рослин регулюються зводом правил – Міжнародним кодексом ботанічної номенклатури, який становить чітко організовану систему латинських назв систематичних груп, що називаються таксонами [5, с. 185]. Інформативними називаються терміни, які не тільки вказують на таксон, а й містять у собі певну інформацію про рослину, її форму, колір, розмір, географічне поширення, екологічне середовище зростання та ін. Інформативними можуть бути як родові назви, так і видові епітети. Біномінальна назва або бінарна назва виду рослини є комбінацією різних за характером ознак інформативних компонентів.

Найчастіше на позначення кольорів вживається видовий епітет, що складається з прикметника, похідного від латинської або грецької мови. Якщо назва роду завжди виражена іменником у називному відмінку, то видове означення представлене іменником у називному відмінку, іменником у родовому відмінку, невідмінюваним іменником, іменником з означенням та прикметником. Означення оформлюються за певними правилами, а саме, вони повинні бути латинськими або латинізованими, тобто написані з дотриманням правил латинської граматики. Залежно від родових закінчень прикметники поділяються на дві групи: прикметники I-II відміни та прикметники III відміни. Слід зазначити, що прикметник у реченні є узгодженим означенням і узгоджується з іменником за родом, числом та відмінком.

У кінці ботанічної назви вказують (у скороченій формі) ім'я ботаніка, який уперше описав дану рослину. Наприклад: *Oryza sativa* L. (Linneus), *Taraxacum officinale* Wigg. (Wigger).

Матеріалом для дослідження слугували роботи Василевича А. П., Солопова А. І., Норманської Ю. В. про історію розвитку та етнокультурні аспекти слів на позначення кольору у давніх європейських мовах [6], етимологічні дослідження ботанічних назв лікарських рослин розглянуто у Світличної Є. І [4]. Наведемо приклади бінарних ботанічних термінів на позначення кольору у видовому епітеті; для систематизації рослин було опрацьовано етимологічний словник та довідник ботанічних найменувань [2].

1) Для білого та чорного кольору вжито відповідні латинські прикметники *albus, a, um* “білий”, *albidus, a, um* “білуватий” та *niger, gra, grum* “чорний”, що узгоджуються з іменником у відповідному роді: *Brassica nigra* Koch. – гірчиця чорна, *Bryonia alba* J. – бріонія біла, *Hyoscyamus niger* L. – блекота чорна, *Lamium album* L. – глуха кропива біла, *Piper nigrum* L. – перець чорний, *Populus nigra* L. – тополя чорна, *Ribes nigrum* L. – смородина чорна, *Rosa alba* L. – шипшина біла, *Sambucus nigra* L. – бузина чорна, *Sassafras albidum* Nutt – сасафрас білуватий, *Solanum nigrum* L. – паслін чорний, *Viscum album* L. – омела біла. Видовий епітет *melanocarpus, a, um* – чорноплідний у назві лікарської рослини *Sorbus melanocarpa*

(Michx.) Elliot. – горобина чорноплідна, утворено від грец. *melas* (μέλας “чорний”) та *carpos* (καρπός – плід), що характеризують колір квітів.

Є найменування, в якому видовий епітет виражено іменником з означенням: *Centauria maris-nigri* – волошка чорноморська (дослівно: волошка Чорного моря»). Якщо епітет складається з двох слів, то вони пишуться через дефіс, створюючи єдине ціле бінарної назви.

2) Жовтий колір латинською мовою перекладається словами *luteus, a, um* (*flavus, a, um*). Якщо прикметник *flavus, a, um* використовується у загальних фармацевтичних термінах для позначення кольору (*cera flava* – жовтий віск), то *luteus, a, um* – тільки у ботанічних назвах: *Chamaelirium luteum* L. – хамеліріум жовтий, *Colchicum luteum* Becker. – пізньоцвіт жовтий, *Gentiana lutea* L. – тирлич жовтий, *Lupinus luteus* L. – люпин жовтий, *Nuphar luteum* (L.) Sm. – глечики жовті.

Зазначимо, що відтінок жовтого представлено рудим кольором (*fulvus, a, um*) у ботанічній назві *Ulmus fulva* L. – в'яз червоно-жовтий. Також відтінок цього кольору спостерігаємо у найменуванні *Digitalis ferruginea* L. – наперстянка іржава, де вжито прикметник *ferrugineus, a, um* “червоно-помаранчевий колір” оксида заліза (*Ferrum, i n* – залізо).

3) Червоний колір презентовано латинськими прикметниками латинського та грецького походження: *ruber, bra, brum* (*Ulmus rubra* L. – в'яз червоний) та *erythreus, a, um* (ερυθρός “червоний”) у назві *Centaurium erythrea* Rafn. – золототисячник звичайний (червоний). Відтінки червоного, а саме рожевий та пурпурний колір, спостерігаємо у багатьох ботанічних найменуваннях: *Catharanthus roseus* G. Don. – катарантус рожевий (барвінок рожевий), *Claviceps purpurea* Tul. – маткові ріжки, *Digitalis purpurea* L. – наперстянка пурпурова, *Echinacea purpurea* (L.) Moench. – ехінацея пурпурова, *Helleborus purpureus* Waldst. et Kit. – чемерник червонуватий, *Rodiola rosea* L. – родіола рожева, *Vinca rosea* L. – барвінок рожевий. До речі, використано не тільки прикметники *roseus, a, um* та *purpureus, a, um*, а й дієприкметник теперішнього часу *purpureus, ntis*, утворений від дієслова *purpurascere*, *ere* – робитися червоним [3, с. 520].

Звертаємо увагу на переклад червоного кольору, пов'язаний з асоціативними словами. Так, у назві рослини *Crataegus sanguinea* Pall. – глід криваво-червоний використано прикметник *sanguineus, a, um* (*sanguis, inis m* “кров”) на позначення кольору плодів рослини. Червоний колір також позначено у найменуванні *Amaranthus cruentus* L. – амарант багрянний, в якому прикметник *cruentus, a, um* перекладається як “кривавий, багрянний”.

4) Найменш вживана група прикметників у латинських ботанічних назвах для позначення синього (голубого), що вказує на колір квітів рослин. Так, у найменуваннях *Polemonium coeruleum* L. – синюха голуба та *Centauria cyanus* L. – волошка синя, означуваний прикметник походить з латинської (*coeruleus, a, um* “голубий, блакитний”) та грецьк. *cyanus, a, um* “синій” (κυανεος).

Досить небагато назв рослин також на позначення зеленого кольору. Наприклад, у ботанічній назві *Platanthera chlorantha* Gust. – любка зеленоцвіта, використано прикметник *chloranthus, a, um* “зеленоквітковий”, утворений від грец. *chloros* “зелений” (χλωρος) та *anthos* “квітка” на позначення кольору квітів. У рослині *Vixus sempervirens* L. – самшит вічнозелений, родовий епітет позначено формою дієприкметника теперішнього часу *sempervirens, ntis*.

5) Розглянемо забарвлення квітів рослин, яке позначене золотистим і сріблястим кольорами. Отже, видові епітети на позначення цих кольорів знайдено

у таких ботанічних назвах: *Adonis chrysocyanthus* Hook. et Thoms. – адоніс золотистий, *Vupleurum aureum* Fisch. – ласкавець золотистий, *Erysimum aureum* M. Bieb. – жовтушник золотистий, *Potentilla argentea* L. – перстач сріблястий. Прикметники *aureus, a, um* та *argenteus, a, um* походять від назв хімічного елементів, відповідно золота (*Aurum, i n*) та срібла (*Argentum, i n*).

б) Окремою групою виділяємо найменування рослин для позначення кольору в інших мовах, але усі знайдені назви характеризують забарвлення за першим словом, тобто назвою виду рослини [1]. Наприклад, *Rosa canina* – шипшина собача, у якому слово *rosa* походить від грецьк. *rhodon* “шипшина, троянда”, яке пов’язане з кельт. *rhodd* “червоний”; *Laurus nobilis* – лавр благородний, назва *laurus* пов’язана з кельт. *blavr* або *lauer* “зелений”, бо лавр – це вічнозелене дерево; *Sophora japonica* L – софора японська, фармацевтична назва *Sophora*, ае f утворено від арабск. *sofera* “жовта рослина”.

Отже, у процесі дослідження лікарських назв рослин було виявлено, що більшість латинських біномінальних назв видів рослин містять інформативний видовий епітет. Звертаємо увагу на особливості перекладу деяких ботанічних термінів на позначення кольору латинською і українською мовою, пов’язаний не з найменуванням кольору, а з асоціативним словом. Найбільш поширеними означеннями на позначення кольору у ботанічному найменуванні лікарських рослин є латинські прикметники I-II відміни, рідше дієприкметники теперішнього часу або іменники з означенням. Слід зазначити, що у видовому епітеті бінарної назви найчастіше вжито *albus, a, um* “білий”, *ruber, bra, brum* “червоний” (особливо *purpureus, a, um* “пурпуровий”) та *luteus, a, um* “жовтий” кольори, що характеризують забарвлення квітів або плодів рослини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балалаєва О. Ю. Етимологія латинських назв рослин. *Мова і культура*. Київ, 2011. Вип.14. Т.3. С. 210–2014.
2. Перерва В. В. Латинь. Ботанічні терміни : довідник. Кривий Ріг : КДПУ, 2019. 120 с.
3. Петрученко О. Латинско-русский словарь. М.: Издание Товарищества «В.В. Думнов. Наследники Бр. Салаевых»/ репринт IX-го издания 1914 г. 810 с.
4. Светличная Е. И., Толоч И. А. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений. Х.: Золотые страницы, 2003. 288 с.
5. Світлична Є. І. Латинська мова: підруч. для студ. вищ. навч. закл. – 3-тє вид., випр. та доп. Харків: НФаУ: Золоті сторінки, 2014. 432 с.
6. Солопов, А. И. Цветообозначения в латинском языке. Наименования цвета в индоевропейских языках: системный и исторический анализ / отв. ред. А. П. Василевич. М. : КомКнига, 2007. С. 66–76.
7. Чопик В.І. Латинська ботанічна номенклатура : навч. посібник. К. : РВЦ “Київський університет”, 1996. 57 с.

УДК 614.254:316.344.34/477:331.36/54:37

**Цвіренко С.М., Похилько В.І.,
Чернявська Ю.І., Соловійова Г.О., Жук Л.А.**

Полтавський державний медичний університет ЕТАПИ КАР’ЄРНОГО СТАНОВЛЕННЯ ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРЯ

В статті висвітлено основні складові поняття кар’єрного становлення майбутнього лікаря на етапі додипломної підготовки, його роль в педагогіці закладів вищої освіти на сучасному етапі. Розглянуто ключові етапи кар’єрного зростання особистості, а саме вибір освітньої програми, формування